

Iwona Sterczewska

[rec.] Henryk Ćwięk, *Polityczno-militarne przygotowania Trzeciej Rzeszy do wojny w raportach attaché wojskowego w Berlinie płk. Antoniego Szymańskiego*, Wydawnictwo Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie, Częstochowa 2007, ss. 481

Na temat przygotowań Trzeciej Rzeszy do II wojny światowej ukazały się liczne opracowania. Wydano także wspomnienia i relacje oraz dokumenty źródłowe. Pomimo to wydarzenia dotyczące tego okresu nadal wywołują bardzo duże zainteresowanie.

Dokumenty przedstawione przez prof. H. Ćwięka odsłaniają wiele dotychczas nieznanych zagadnień. Raporty polskiego attaché wojskowego w Berlinie ppłk. Antoniego Szymańskiego były cennym materiałem wykorzystywanym przez analityków Oddziału II Sztabu Głównego, w ramach szeroko rozumianego rozpoznania zagrożenia ze strony Trzeciej Rzeszy. Znajdują się w nich głównie informacje dotyczące zagadnień militarnych, takich jak: rozbudowa sił zbrojnych, strukturalna modernizacja poszczególnych formacji wojskowych, zmiana dyslokacji jednostek, polityka kadrowa, wyszkolenie i dyscyplina oraz analiza wojska niemieckiego. Ponadto są dane dotyczące: policji, organizacji paramilitarnych (SA, SS) i przysposobienia wojskowego młodzieży (Hitlerjugend). Poza tym ppłk. Antoni Szymański informował kierownictwo Oddziału II SG o rozwoju przemysłu wojennego oraz zagadnieniach z zakresu polityki wewnętrznej i zagranicznej Niemiec.

W marcu 1935 r. wprowadzono w Niemczech powszechny obowiązek służby wojskowej. Rzesza uwalniała się jednostronnie od zobowiązań wynikających z V części traktatu wersalskiego. Rozbudowa zbrojeń Trzeciej Rzeszy wywoływała zaniepokojenie strony polskiej. Sytuacja taka powodowała konieczność

zwiększenia sił i środków Oddziału II Sztabu Głównego Wojska Polskiego na rozpoznanie wywiadowcze Niemiec. Planowano rozbudowę sieci tajnych służb, nie tylko na terytorium Niemiec, lecz także w innych krajach, aby mogły być użyteczne w czasie przygotowań mobilizacyjnych.

Rozwój sił zbrojnych oraz szybkie tempo przeobrażeń dokonujących się w życiu politycznym i gospodarczym Niemiec hitlerowskich rozszerzały zakres polskich zainteresowań. Kierownictwo Oddziału II zdawało sobie sprawę z trudności rozpoznania przez polski wywiad całokształtu przygotowań wojennych Rzeszy. Ważnym uzupełnieniem informacji dostarczanych przez polski wywiad były raporty i opracowania attaché wojskowego w Berlinie ppłk. dypl. Antoniego Szymańskiego. Zadania attaché wojskowego miały szczególnie charakter, obejmowały bowiem problematykę wojskowości i dyplomacji. Stąd też wynikało jego podwójne podporządkowanie służbowe. Przełożonym A. Szymańskiego był kierujący placówką poseł Alfred Wysocki, a później w latach 1933–1939 Józef Lipski, poseł, następnie ambasador Polski w Berlinie. Jednak z drugiej strony attaché wojskowy podlegał bezpośrednio szefowi sztabu Głównego – gen. bryg. Januszowi Gąsiorowskiemu, a od połowy 1935 r. do wybuchu II wojny światowej – gen. bryg. Wacławowi Stachiewiczowi.

Autor podkreślił, że współpraca attaché wojskowego z centralą w Warszawie układała się dobrze. A. Szymański uważał, że mimo zawartej z Niemcami deklaracji o nieagresji, w okresie życia marszałka Piłsudskiego, odczuwał wyraźnie nieufność przedstawicieli najwyższych władz państwowych Drugiej Rzeczypospolitej wobec Niemiec. Nie podzielał optymistycznych ocen na temat poprawy w stosunkach polsko-niemieckich. Szef Oddziału II SG płk. Tadeusz Pełczyński doskonale rozumiał A. Szymańskiego i uważał, że trafne są jego oceny dotyczące niebezpieczeństwa grożącego Polsce ze strony zachodniego sąsiada. Raporty polskiego attaché wojskowego w Berlinie, doskonale zorientowanego w zasięgu przygotowań niemieckich, nie spotykały się z należytą uwagą najwyższych władz wojskowych i państwowych Rzeczypospolitej, jak podkreślił prof. Henryk Cwiąg.

Na uwagę zasługuje duży wkład Autora w opracowanie materiałów źródłowych, związany z kwerendą oraz doбором dokumentów. Pochodzą one z: Centralnego Archiwum Wojskowego, byłego Centralnego Archiwum Ministerstwa Spraw Wewnętrznych oraz Instytutu Polskiego i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie.

W pracy przedstawiono siedemnaście niepublikowanych dotychczas raportów ppłk. Szymańskiego. Dokumenty te zostały zamieszczone w układzie chronologicznym. Ingerencja w ich treść oraz poprawki stylistyczne ograniczone zostały do niezbędnego minimum. Zachowano również niektóre przypisy oznaczone gwiazdkami, które pochodzą od autora raportów. Dokumenty zostały opubli-

kowane bez opisów kancelaryjnych. Pracę wzbogacają dodatkowo biogramy niektórych osób.

Prof. Henryk Cwiąg jest znanym badaczem dziejów służb specjalnych Polski i Niemiec w okresie międzywojennym oraz II wojny światowej. Jest on autorem wielu wartościowych prac poświęconych tej problematyce. Omawiana praca ma niewątpliwie dużą wartość poznawczą, co umożliwi czytelnikowi zrozumienie skali zagrożenia ze strony Trzeciej Rzeszy. Opracowanie jest rezultatem wieloletniej kwerendy Autora. Stanowi równocześnie pokłosie jego pasji badawczej. Publikacja zainteresuje nie tylko historyków–profesjonalistów, ale również szeroką rzeszę pasjonatów tej problematyki. Czytelnik pozna etapy rozwoju militarnego Trzeciej Rzeszy, od momentu objęcia władzy przez Adolfa Hitlera do wybuchu II wojny światowej. Lektura ta ułatwia również ocenę, w jakim stopniu polscy przywódcy polityczni i wojskowi orientowali się w narastającym zagrożeniu ze strony Niemiec.